
Tomasz Stępniewski*

Neoimperialna polityka Federacji Rosyjskiej we wschodnim sąsiedztwie Unii Europejskiej

Państwa Partnerstwa Wschodniego nie funkcjonują w próżni, są zależne od uwarunkowań wewnętrznych oraz zewnętrznych. Spośród uwarunkowań zewnętrznych ważna jest postawa nie tylko UE, ale także Rosji. Dlatego też z punktu widzenia sytuacji państw PW istotne jest spojrzenie na cele Rosji (cele realistyczne, a nie deklarowane) wobec tych państw. Chodzi o rozpoznanie celów taktycznych, ale również celów strategicznych wobec państw PW, szerzej wobec państw poradzieckich. Można powiedzieć, że od samego początku wojny Rosji z Ukrainą (wojna hybrydowa lub też wojna „podprogowa”, a od 24 lutego 2022 roku pełnoskalowa wojna) Rosja dążyła do zdestabilizowania sytuacji w południowej i wschodniej części Ukrainy w celu ich oderwania bądź doprowadzenia do sytuacji „terenów okupowanych” lub też do stworzenia quasi-państwa (casus Naddniestrza). I plan ten został zrealizowany. Sytuacja ta rozgrywa się w bezpośrednim sąsiedztwie państw V4, a tym samym pośrednio wpływa na bezpieczeństwo państw Grupy Wyszehradzkiej. Działania prewencyjne na forum UE i OBWE są niezbędne dla stabilizacji sytuacji na Ukrainie¹.

Szybki proces demokratycznych przemian na Ukrainie – w opinii rosyjskich polityków – stanowi ogromne zagrożenie dla interesów Rosji i jej decydentów politycznych. Jak wiadomo, demokratyzacja Ukrainy będzie możliwa dzięki pomocy struktur zachodnich i ścisłej z nimi współpracy. Rosja zdaje sobie z tego sprawę i dlatego tak ostro reaguje na możliwość członkostwa Ukrainy w UE i NATO. Można nawet zaryzykować stwierdzenie, że celem strategicznym Rosji wobec Ukrainy jest zapobiegnięcie jej demokratyzacji i integracji z Zachodem².

* Dr hab. **Tomasz Stępniewski**, profesor KUL – kierownik Katedry Teorii Polityki i Studiów Wschodnich, Instytut Nauk o Polityce i Administracji, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, zastępca dyrektora ds. badawczo-analitycznych Instytutu Europy Środkowej w Lublinie, e-mail: tomasz.stepniewski5@gmail.com.

¹ T. Stępniewski, *The European Union and Eastern Partnership: Crises and Strategic Assessment*, „Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej”, R. 14, z. 5/2016, s. 337–344.

² Szerzej zob.: T. Stępniewski, *The Eastern Policy of the European Union. The Role of Poland*, „POLITEJA. Pismo Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego”, nr 41/2016, s. 181–193; E. Korosteleva, *EU–Russia relations in the context of the eastern neighbourhood*, Policy Brief, Bertelsmann Stiftung, Gütersloh, May 2016.

Znany i często komentujący w mediach zachodnich politykę międzynarodową rosyjski badacz Sergey Karaganov wielokrotnie powtarzał, że Rosja nie będzie potęgą globalną, dopóki nie stanie się potęgą regionalną. Dlatego też, zdaniem wielu badaczy, Ukraina jest kluczowa dla projektów mocarstwowych Rosji. Oczywiście Rosja mogłaby stać się potęgą regionalną, a w przyszłości odgrywać kluczową rolę w polityce światowej. Wojna z Ukrainą stawia pod znakiem zapytania osiągnięcie tych celów przez Rosję.

Niemniej jednak należy zauważyć, że w ciągu ostatnich dwóch dekad Rosja wykazała się olbrzymią determinacją w reintegracji obszaru poradzieckiego. Zagwarantowanie sobie hegemonicznych wpływów w przestrzeni poradzieckiej i wyparcie Zachodu służyć ma – w optyce Rosji – wzmocnieniu jej mocarstwowości w wymiarze regionalnym i globalnym oraz realizacji szeregu pomniejszych interesów o charakterze społeczno-ekonomicznym. Ponadto Rosja w celu obrony swojej strefy wpływów nie zawahała się przed obraniem konfrontacyjnej polityki wobec Zachodu. Należy też podkreślić, że zależność (na wielu płaszczyznach) Ukrainy i innych państw PW od Rosji jest znaczna i wyraźna. Innymi słowy, Rosja ma wiele instrumentów wpływu na sytuację wewnętrzną tych państw³.

Rekapitułując, dynamika procesów geostrategicznych w regionie Europy Wschodniej skłania do stwierdzenia, że podejście państw Unii Europejskiej do tego regionu musi ulec zmianie i dostosować się do bieżącej sytuacji. Konflikt zbrojny na Ukrainie oraz coraz bardziej asertywna postawa Rosji wobec wschodnich sąsiadów powodują, że zjednoczona Europa powinna dostosować proces decyzyjny do nowych zjawisk w środowisku międzynarodowym. Istotnymi zjawiskami są także brak chęci współpracy ze strony części państw Europy Wschodniej oraz podziały cywilizacyjne rysujące się w obrębie społeczeństw, destabilizujące je politycznie. Należy również pamiętać, że jednym z elementów utrudniających w poważnym stopniu współpracę Unii Europejskiej z państwami Europy Wschodniej jest korupcja, która trawi systemy polityczne państw regionu oraz utrudnia (czy wręcz uniemożliwia) proeuropejską transformację. Ale najważniejszą kwestią jest trwająca wojna i jej skutki dla obu stron konfliktu. Nikt na dzień dzisiejszy nie wie jaki będzie miała finał ta wojna na Ukrainie.

Artykuł powstał w ramach projektu „Seminaria Adenauera” realizowanego we współpracy z Fundacją Konrada Adenauera w 2022 r.
Treść niniejszego artykułu przedstawia poglądy autora i nie musi odzwierciedlać poglądów Fundacji Konrada Adenauera.

³ T. Stępniewski, *The EU's Eastern Partnership and the Way Forward After Riga*, „International Issues & Slovak Foreign Policy Affairs”, vol. XXIV, no. 1–2/2015, s. 17–27; E. Korosteleva, *Evaluating the role of partnership in the European Neighbourhood Policy: The Eastern neighbourhood*, „Eastern Journal of European Studies”, vol. 4, no. 3/2013, s. 11–36.